

Lobbyism som demokratiskt problem

en studie över riksdagsledamöters syn på reglering av lobbyism

Abstract

The aim of this study is to examine and gain a further understanding of the Swedish parliament's approach to lobbying. Furthermore, to shed light on the democratic problems and values that underpin whether politicians in the parliament believe that regulations regarding lobbying should be introduced or not. The method that has been used is textual analysis. An analytical tool has been developed based on Evert Vedung's set of questions for an idea analysis. The analytical tool has been used in order to analyze parliamentary motions that have been raised for the purpose to regulate lobbying in Sweden, through a set of democratic values. Political equality and openness. These values are used in order to shed light on the democratic issues that comes with regulated and an unregulated lobbying. The conclusion is that the view on the relationship between lobbying and democracy varies among the parliamentary motions. Some suggestions are based on that lobbying should become more open in order to make it possible for citizens to scrutinize the political process. However, what mainly characterized the parliament's view on the relationship between lobbying and democracy, is that lobbying is valuable for the politicians, but the preconditions for lobbying need to be changed in order to create equal conditions to influence the political decision-making process.

Key words: Lobbying, democratic values, the Swedish parliament

Antal ord: 9868

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställning	4
1.2 Lobbyismens framväxt i Sverige	5
1.3 Avgränsningar	6
1.4 Tidigare forskning	7
2 Teori	8
2.1 Definition av lobbyism	8
2.2 Demokratiska värden	9
2.2.1 Öppenhet	9
2.2.2 Politisk jämlikhet	10
2.3 Demokratiska problem och lobbyism	10
2.3.1 Öppenhet och lobbyism	11
3 Metod och material	13
3.1 Metod	13
3.1.1 Idéanalys	13
3.1.2 Metodologiskt tillvägagångssätt	13
3.2 Metodologiska överväganden	15
3.3 Material	15
4 Resultat av textanalys	18
4.1 Registrering av lobbyister	18
4.2 Ackreditering	20
4.3 Utbildning för lobbyister	21
4.4 Karenstid	21
4.5 Resultat av analyschema	23
5 Sammanfattande diskussion	25
5.1 Lobbyism och öppenhet	25
5.2 Lobbyism och politisk jämlikhet	26
6 Avslutning	29
7 Referenser	31

1 Inledning

Lobbyisters roll i politiska beslutsprocesser i Sverige har ökat och diskussioner kring hur lobbyverksamheten borde hanteras är vanliga inslag i debattinlägg och dagstidningsartiklar. Antikorrupsionsorganisationen Transparency International har anklagat Sverige för att ha lobbyinslag som är närmast korrupta och att Sverige är en av de mer slutna nationerna när det kommer till lobbyisters påverkansarbete gentemot politiker (Wästberg 2020). Lobbyism (definieras närmare i 2.1) är ett kontroversiellt fenomen som det råder delade meningar om inom forskningen och i samhället i stort. Transparency International (2015) beskriver i sin rapport att lobbyism å ena sidan kännetecknas av hemlighetsmakeri och att det är något fult och odemokratiskt. Å andra sidan beskrivs det som en förutsättning för en sund demokrati och möjliggör för olika aktörer att föra fram åsikter på den politiska dagordningen. Lobbyister kan fungera som expertrådgivare och därmed förbättra kvalitén på det politiska beslutsfattandet. Rapporten drar slutsatsen att lobbyverksamhet är nära kopplat till demokratiska rättigheter, men också att en reglering är nödvändig för att undvika demokratiska problem och inskränkning av demokratiska värden (Transparency International, 2015). Den större roll som lobbyister har kommit att få i svensk politik kan anses riskera att undergräva grundläggande demokratiska värden så som politisk jämlikhet och öppenhet. Genom åren har det inkommit ett flertal riksdagsmotioner som efterfrågar olika typer av åtgärder för att skapa bättre förhållande mellan lobbyism och demokrati. Trots detta är Sverige ett av få länder som haft en fullständigt oreglerad lobbyverksamhet fram till 2018 då en första lagstiftning infördes, gällande karenstid. Eftersom demokratiska värden eventuellt krockar med lobbyism som fenomen, är det intressant att undersöka hur frågan om lobbyism och dess demokratiska problem bemöts i riksdagen.

1.1 Syfte och frågeställning

Studiens syfte är att beskriva och i förlängningen få en djupare förståelse för riksdagens bemötande av lobbyism och en reglering av verksamheten i Sverige. Vidare att synliggöra de demokratiska problem och värden som ligger till grund för huruvida riksdagsledamöter i sina motioner anser att en viss reglering borde införas eller inte. På detta sätt kan en förståelse för lobbyism som fenomen och dess relation till demokratiska problem skapas. Christina Garsten (2015, s. 4) poängterar vikten av att kontinuerligt ställa frågor, bland annat om vilka som har inflytande och makt över dagens svenska demokrati. Detta för att underhålla och bevara en aktiv och fungerande demokrati. Vidare har Sverige utstått kritik, dels för att inte ha haft en karenstid för statssekreterare och statsråds övergång till anställning i privat sektor förrän 2018 och dels för den dolda lobbyingen som tilläts.

Således är det intressant att kartlägga diskussionen som förts i riksdagen om lobbyism och eventuell reglering till det att karenstiden infördes. För att få en helhetsbild av riksdagens bemötande kring frågan om lobbyism och dess demokratiska problem, kommer riksdagsmotioner analyseras med hjälp av de demokratiska värdena politisk jämlikhet och öppenhet.

Studiens frågeställning är således: *Vilken syn på förhållandet mellan lobbyism och demokrati har präglat Sveriges riksdag?*

Vårt att belysa är att studien inte syftar till att dra normativa slutsatser angående hur lobbyism borde hanteras, eller att kartlägga lobbyisters roll i riksdagen och deras relation till de som arbetar i riksdagen. Mycket av tidigare forskning har kretsat kring just detta. Genom att istället fokusera på hur riksdagens syn på lobbyism i förhållande till demokratiska problem och värden ser ut, kan tidigare forskning på ämnet användas för att i sin tur täcka en lucka inom forskningsområdet. Vidare har opinionstexter lyfts i Sverige den senaste tiden med syfte att synliggöra demokratiska problem som kan komma med den dolda lobbyingen. Lobbyism och dess förhållande till demokrati är således relevant att studera då det är något som frekvent diskuteras i samhället.

1.2 Lobbyismens framväxt i Sverige

Lobbyism som fenomen har funnits i Sverige sedan 1800-talet. Lobbyisterna har dock fått en allt större och betydande roll i den politiska beslutsprocessen sedan det korporativistiska systemet övergick till ett pluralistiskt, med start på 1970-talet (SOU 2000:1, s. 90). Under det korporativa systemet var deltagandet institutionaliserat, staten beslutade vilka organiserade intressen som legitimt skulle representeras i beslutande organ och således påverka de politiska beslutsprocesserna inifrån det politiska systemet. Dessa intressen gavs alltså en särställning av staten (SOU 2000:1, s. 90). Företrädande organisationer för de tre stora intressena kapital, jordbruk och arbete deltog i politiska beslutsprocessen, vilket i sin tur skapade förankring hos allmänheten. Men avkorporatiseringen på 1970-talet var ett faktum, bland annat som resultat av framväxten av nya sociala rörelser, nya politiska frågor och nya etniska grupper, samt ökad individualisering. Dessa förändringar bidrog till att fler medborgargrupper efterfrågade representation från fler än de grupper som redan företrädades i det politiska systemet (SOU 2000:1, s. 89).

Lobbyisterna har fått en större roll i den politiska beslutsprocessen i och med sitt icke-institutionella deltagande som det pluralistiska systemet tillåter. Vidare har lobbyister till skillnad från korporativismens institutionaliserade deltagande, ingen särställning som aktör i den officiella politiska beslutsprocessen. Initiativet till kontakt med politiker tas från lobbyisterna, istället för av staten vilket var fallet under korporativismen (SOU 2000:1, s. 90). Avkorporatiseringen har alltså möjliggjort för större omfång av lobbying och därmed har deltagandet av intressegrupper breddats. Det har dock skett på bekostnad av politisk jämlikhet där näringslivet har stärkt sin ställning på grund av bättre resurser, i förhållande till de intressegrupper som saknar samma tillgång till resurser

(SOU 1999:121, s. 253). En andra aspekt som tas upp som en konsekvens av avkorporatiseringen är allmänhetens möjlighet till insyn i politiska beslutsprocessen. I ett korporativt system kompenseras bristen på allmänhetens insyn av att de intressegrupper som deltagit i påverkansarbetet kunde krävas på ansvar för inblandning i ett visst politiskt beslut. Detta i och med att de organisationer som valdes ut av staten var öppna med sitt deltagande gentemot allmänheten. Därmed rådde inget tvivel om vilka aktörer som var delaktiga och ansvariga i ett korporativt beslutsfattande. Däremot har lobbyismen i och med utvecklandet av det pluralistiska systemet inte samma kompensation för bristande insyn i beslutsprocessen. Istället finns det ingen möjlighet att utkräva ansvar från de inblandade aktörerna i utformningen av ett politiskt beslut (SOU 1999:121, s. 254).

Den lagstiftade regleringen som finns gällande lobbyism i Sverige idag, vann laga kraft första juli 2018. Denna gäller en ettårig karenstid för statsråd och statssekreterare som innehar ett, eller har avslutat sitt uppdrag (SFS 2018:676). Restriktionen om karens avser:

”Med karens avses i denna lag att en person inte får påbörja ett nytt uppdrag eller en ny anställning i annan än statlig verksamhet, etablera näringsverksamhet eller ha kontakter av annat än praktisk natur med den framtida uppdragsgivaren eller arbetsgivaren” (SFS 2018:676).

Lagen klubbades igenom efter flertalet motioner på ämnet inkommit. En lagstiftad karenstid är inte en direkt lobbyreglering eller åtgärd för att stävja lobbyverksamhetens påverkansarbete gentemot politiker och tjänstemän i riksdagen. Istället berör den huruvida statsråd och statssekreterare ska begränsas arbete i den privata sektorn efter avslutat uppdrag i riksdagen.

1.3 Avgränsningar

Förändringen från korporativism till pluralism är betydande utifrån ett demokratiskt, maktpolitiskt och ideologiskt perspektiv (Naurin 2001, s. 16). På grund av studiens begränsning av tid och omfång, avgränsas den till ett av perspektiven, vilket är det demokratiska. Valet motiveras utifrån litteraturens uppmärksammande av lobbyism i förhållande till demokratiska problem. Därför kommer fokus inte vara att diskutera de olika riksdagspartiernas ställning i debatten. Det hade krävt ett ytterligare perspektiv på studien som förvisso varit intressant men ryms inte inom studiens tidsram. Motioner som berör frågan om karenstid för statsråd och statssekreterare, innan de tillåts bli yrkessamma lobbyister för bland annat konsultbolag och organisationer, kommer inkluderas i studien. Trots att det inte är ett förslag för en direkt lobbyreglering, är det relevant inom diskussionen om lobbyism. Exempelvis anställs före detta heltidspolitiker ofta av intresseorganisationer, konsultfirmor, tankesmedjor och PR-byråer i syfte att öka deras kunskap och inflytande på den politiska arenan (SOU 2016:5, s. 373). Genom införandet av karenstid, regleras därmed viss typ av lobbyverksamhet och är därmed relevant för regleringsfrågan och studien.

De första motionerna som restes gällande reglering av lobbyverksamhet var på 1990-talet (Naurin 2001, s. 128). Att inkludera motioner från 1990-talet skulle bidra till en omfattande beskrivning, men också till en för stor materialinsamling i förhållande till studiens tidsram. Vidare blev förekomsten av motioner gällande lobbyreglering allt vanligare från år 2005, vilket motiverar valet att utgå från det året. 2018 infördes karenstiden för statsråds och statssekreterares övergång till privat sektor, vilket gör det relevant att undersöka synen på lobbyism och regleringsfrågan fram till lagstiftningen. Därav avgränsas studien i tid, från och med 2005, till och med 2018. En snävare avgränsning i tid skulle inte möjliggöra en lika heltäckande bild, då utbudet av motioner i ärendet inte är särskilt brett. Det borde även tilläggas att avgränsningen i tid, innebär att motionerna som studeras inte är direkt representativa för dagens svenska politik. Det intressanta är istället hur lobby- och regleringsfrågan adresserats i förhållande till demokratiska problem i riksdagsmotioner under dessa år, generellt, för att få en bild av riksdagens syn på frågan.

1.4 Tidigare forskning

Det har gjorts en del tidigare forskning om lobbyism som fenomen, bland annat om graden inflytande lobbyister faktiskt har på politiska beslutsprocessen. Lobbyism är ett utbrett fenomen i världen och mycket av den forskning som gjorts berör lobbyism i EU och i USA. Vidare har det studerats kring de möjligheter och problem som kan komma med den utbredda lobbyverksamheten i Sverige, bland annat utifrån ett demokratiskt, maktpolitiskt och ideologiskt perspektiv. I *den demokratiska lobbyisten* (2001) undersöker Daniel Nordin lobbyism som fenomen i relation till demokrati, detta gör han genom att referera till tidigare lobby- och demokratiforskning för att belysa de ideal som finns för ”den goda intresserepresentationen” och strategier för att uppnå dessa ideal. Vidare belyser han även andra perspektiv, bland annat ideologins inverkan på inställning till lobbyism. Annan forskning berör lobbyism i förhållande till riksdagen, Tommy Möller har bland annat kartlagt lobbyverksamhetens utbredning och roll i den svenska riksdagen i sin rapport *Lobbyism i den svenska riksdagen* (2009). Vidare har ett intressant begrepp myntats i forskningen kring lobbyism och dess problematik, ”policyprofessionella”. Begreppet innefattas av personer som är anställda för att bedriva politik och återfinns bland annat i PR-byråer, kommuner, tankesmedjor och intresseorganisationer. Alltså en typ av professionell lobbyist. Studier har undersökt dess ökade roll i svensk politik och den demokratiska utmaning som följer av den, bland annat att de på grund av stora resurser riskerar de att få större förutsättning till inflytande än sämre organiserade intressegrupper.

2 Teori

I detta avsnitt kommer lobbyism och de demokratiska värdena, politisk jämlikhet respektive öppenhet definieras. För att i sin tur beskriva och exemplifiera de demokratiska problemen kopplade till lobbyism som kan resultera av bristande öppenhet respektive politisk jämlikhet.

2.1 Definition av lobbyism

Det finns viss förvirring gällande vilka som innefattas av begreppet lobbyism och vad det faktiskt innebär (Strömbäck 2011, s. 7). För att undvika detta behöver det fastställas vad som avses med lobbyism i denna studie. Tommy Möller (2009) skriver att lobbyism "handlar om påverkan i form av direktkontakter, antingen för att hindra att en fråga blir föremål för ett visst beslut eller tvärtom" (Möller 2009, s. 3). Den senaste demokratiutredningen definierar lobbyism som icke-institutionell påverkan på beslutsprocesser genom direkta kontakter med beslutsfattare (SOU 2016:5, s. 5). Av Nationalencyklopedin definieras lobbyism som "bearbetning av beslutsfattare för att åstadkomma beslut i en viss riktning" (NE). I denna definition nämns varken icke-institutionellt, eller direktkontakt, till skillnad från de andra definitionerna. Efter att ha bearbetat tidigare forskning på ämnet finns det anledning att definiera lobbyism som: icke-institutionellt påverkansarbete genom direkta kontakter med beslutsfattare.

Aktörer som kontaktar riksdagspolitikerna i Sverige och lobbar för sina intressen är bland annat PR-konsulter, intresseorganisationer, företag, näringslivsorganisationer och fackliga organisationer (Möller 2009, s. 11). Lobbying kan bedrivas av en enskild individ, eller av en grupp i form av organiserat intresse. Även professionella lobbare som anställts av företag i syfte att företräda företagens intresse är ofta förekommande (SOU 2000:1 s. 91). Aktörerna som lobbar för sina, eller andras intressen, har olika benämningar i litteraturen. Det som frekvent förekommer och kommer användas synonymt i studien är lobbyist, professionell lobbyist, intressegrupp och organiserat intresse.

Nationalencyklopedins definition av lobbying menar alltså att lobbying är påverkansarbete, generellt. Enligt demokratiutredningen från 2000 finns dock olika typer av påverkansarbete. Lobbying är en typ av påverkansarbete, men även opinionsbildning är vanligt förekommande påverkansarbete. Det måste dock klargöras att opinionsbildning inte är synonymt med lobbying. Opinionsbildning syftar också till att påverka de politiska beslutsfattarna, men det görs istället indirekt mot politikerna genom att nå ut till den allmänna opinionen och offentliga debatten (SOU 2000:1, s. 91). En väsentlig skillnad mellan lobbying och opinionsbildning är alltså att frågor och

intressen, till skillnad från vid lobbying, lyfts fullt transparent vid opinionsbildning (SOU 1999:121, s. 255). Ofta behandlas dessa fenomen synonymt och därför är det väsentligt att klargöra skillnaden. Vidare kommer opinionsbildning inte behandlas i studien.

2.2 Demokratiska värden

För en välfungerande demokratisk process talar Lennart Lundquist om demokratins substans- och processvärden som behöver uppnås. (Lundquist 2001, s. 138). Vidare inrättar ett demokratiskt system beslutsprocesser så att de givna demokratiska värdena uppnås, således kan demokratiska problem inte identifieras utan hänvisning till demokratiska värden. De mest förekommande demokratiska processvärdena är öppenhet, diskussion, ömsesidighet och ansvar. Dessa bidrar till utformningen av de demokratiska institutionerna och är således en förutsättning för att de demokratiska substansvärdena ska kunna uppnås (Lundquist 2001, s. 138). Substansvärdena i sin tur, utgör diverse mål för den politiska processen. Värdena utgörs ofta av jämlikhet, frihet, rättvisa och solidaritet (Lundquist 2001, s. 115). Olika demokratiska system har olika substansvärdeuppsättningar med olika avvägningar mellan värdena. Dock har alla demokratidoktriner och demokratiska system målet att nå substansvärdet jämlikhet (Lundquist 2001, s. 119). Vidare omfattar jämlikhetsvärdet ekonomisk jämlikhet, politisk jämlikhet och social jämlikhet. Dessa tre kan, till skillnad från i teorin, inte skiljas åt i praktiken eftersom de påverkar och beror av varandra (Lundquist 2001, s. 180–181). Vidare är öppenhet det grundläggande processvärdet och utan det är det omöjligt att tillgodose andra demokrativärden, varken process- eller substansvärden (Lundquist 2001, s. 139). Det verkar alltså, utifrån Lundquist som att öppenhet och jämlikhet är de mest grundläggande och centrala demokratiska värdena.

Studien kommer kretsa kring demokrativärdena öppenhet och jämlikhet. Det senare kommer emellertid avgränsas till politisk jämlikhet då det är av störst relevans för studien. Öppenhet och politisk jämlikhet utgör således studiens två demokratiska värden som textanalysen kommer utfå från. Begreppen anses av störst relevans för studien då politisk jämlikhet och öppenhet tillsammans med deltagande beskrivs av Hermansson m.fl. (1999) som grunden till den svenska demokratin (SOU 1999:121, s. 19). Deltagande kommer uteslutas i studien, valet görs då demokratiutredningarna från 1999 (SOU 1999:121) och 2016 (SOU 2016:5) centrerar kring begreppen politisk jämlikhet respektive öppenhet, i förhållandet mellan lobbyism och demokrati. Dessa värden redogörs för nedan och sedan i förhållande till lobbyism och dess demokratiska problem i avsnitt 2.3.1 respektive 2.3.2.

2.2.1 Öppenhet

Öppenhet i politiska beslutsprocessen och institutioner är grunden för en välfungerande demokrati, utan öppenhet kan missnöje inte identifieras och åsikter har inget att bygga på och uttrycks således

inte (Lundquist 2001, s. 138–139). Öppenhet möjliggör för diskussion och förbättrar även allmänhetens förtroende för politisk beslutsfattning i och med möjligheten att utkräva ansvar från de inblandade i ett politiskt beslut (Lundquist 2001, s. 138–139). Betydelsen av öppenhet kan även urskiljas i Robert Dahls idealdemokratiska kriterium *upplyst förståelse*. Det innebär att varje medborgare ska ha lika och adekvata möjligheter att förvärva kunskap genom alternativa informationskällor och att ta del av information ur olika perspektiv, för att nå upplyst förståelse (Dahl 1999, s. 126–127). Han menar vidare att en procedur inte kan rättfärdigas om den undertrycker eller täpper till information som är väsentlig för medborgarnas vetskap om vad som ligger i deras intresse och är fördelaktigt för dem. Framförallt när bristen på insyn bidrar till att beslut tas utan möjlighet att delta i diskussion (Dahl 1999, s. 127). Bristande möjlighet att delta i diskussion tolkas uppkomma till följd av att medborgarna inte kan inhämta tillräcklig information och kunskap om det beslut som ska fattas på grund av bristande insyn. Öppenhet i en politisk process krävs alltså för att demokratiska problem inte ska uppstå.

2.2.2 Politisk jämlikhet

Politisk jämlikhet uppnås när det finns en ekonomisk och social jämlikhet i den politiska processen. När politisk jämlikhet råder, har alla ungefär samma makt enligt Lundquist (2001, s. 181). Politisk jämlikhet är kopplat till jämlikhet i tillgång som uppnås när de demokratiska kanalerna är öppna för alla medborgare. Lika tillgång är i sin tur beroende av att alla ska ha jämlika förutsättningar till demokratiskt inflytande (Nilsson 2005, s. 20). Om politisk jämlikhet inte råder får förutsättningar konsekvenser för möjligheterna till demokratiskt inflytande. Det kan handla om förutsättningar som ekonomiska resurser, kunskap, utbildning, yrkesroll och sociala kontakter. Någon med bättre resurser ska alltså inte ges större möjlighet att påverka och få genomslag för sitt intresse i den politiska processen, än någon med sämre (Nilsson 2005, s. 21). Även Dahl belyser betydelsen av politisk jämlikhet och menar att tillgång till resurser inte borde styra graden inflytande (Held 2006, s. 131). Vikten av politisk jämlikhet kan exempelvis identifieras i Dahls idealdemokratiska kriterium *effektivt deltagande*. Alla medborgare ska, enligt kriteriet, ha lika och adekvata möjligheter att uttrycka sina åsikter gällande en fråga innan ett bindande beslut fattas. Om någons preferenser inte tas med i beräkningen på grund av att de var okända eller felaktigt uppfattade (Dahl 1999, s. 123) är politisk jämlikhet bristande.

2.3 Demokratiska problem och lobbyism

I forskningen kring lobbyism och en eventuell reglering har debatten kring huruvida det är demokratiskt önskvärt eller inte, utgjort en betydande del. En risk med lobbyism är att det öppnar upp för en otydlig fördelning av den politiska makten, mellan intresseorganisationer å ena sidan och folkets valda representanter å andra sidan (Naurin 2001, s. 34). Vidare kan demokratiska dilemman identifieras kopplat till lobbyism och en reglering av verksamheten. Naurin (2001 s. 33)

belyser ett tydligt exempel. Lobbying förstärker det folkliga deltagandet i den politiska processen och bidrar till kunskap och perspektiv på frågor, således till effektivare styrning och bättre politik. Dock kritiserar intresseorganisationers oreglerade påverkan på politiken för att det i slutändan är vissa som representeras mer än andra, beroende på bland annat ekonomiska och kunskapsmässiga fördelar (Naurin 2001, s. 33). Både en oreglerad och reglerad lobbyverksamhet kan således anses leda till demokratiska problem.

Vanligt förekommande demokratiska problem som identifieras i litteraturen, kopplade till lobbyism är avsaknaden av möjlighet till insyn och ansvarsutkrävande, på grund av bristande öppenhet. Vidare att alla inte har lika tillgång till och jämlika förutsättningar att nå beslutsprocessen samt att enskilda särintressen gynnas istället för allmänintresset, detta beror på bristande politisk jämlikhet. Dessa problem redogörs för nedan.

2.3.1 Öppenhet och lobbyism

En grundpelare för den representativa demokratin är att det ska finnas tydliga procedurer och regler för hur granskningen av den offentliga maktutövningen ska gå till, för att kunna kräva de inblandade i en beslutsprocess på ansvar (Garsten m.fl. 2015, s. 12). På grund av den dolda lobbyingen, kan emellertid de inblandade i en politisk process inte ställas till svars. Varken lobbyisterna (Garsten m.fl. 2015, s. 194–195) för sitt påverkansarbete eller politikerna för vilka dolda intressen de påverkats av (Möller 2009, s. 2). Likväl kan förutsättningarna för intresseorganisationers rätt att lobba och skapa kontakt med beslutsfattarna förändras till det sämre om öppenhet krävs av lobbyister. Det fria deltagandet som är en grundbult i det demokratiska samhället kan hotas och dessutom kan värdefull kunskap hindras från att komma fram (SOU 2016:5, s. 373). På grund av komplexiteten i politiska beslut behövs idéer och perspektiv från externa grupper, i det avseendet är lobbyisterna värdefulla. Komplexiteten bidrar emellertid också till bristande möjlighet till insyn och ansvarsutkrävande när beslutsfattandet påverkats av fler än de folkvalda (Garsten 2015, s. 5). Öppenhet i intressegruppers kontakt med politikerna kan enligt Lundquist antas vara väsentligt för möjligheten till insyn för att i sin tur underlätta deltagande genom diskussion och ansvarsutkrävande (Lundquist 2001, s. 138–139). Men i och med att lobbyism kännetecknas som informell påverkan är bristen på insyn ett faktum (Möller 2009, s. 2).

2.3.2 Politisk jämlikhet och lobbyism

Intressegrupper kritiserar ofta för att de belyser frågor på ett snedvridet sätt, för sitt enskilda särintresse, på bekostnad av allmänintresset (Naurin, 2001 s. 35). Det finns viss svårighet för samhällsgrupper som är resurssvaga och sämre organiserade att skapa handlingskraftiga grupper, vilket kan resultera i att dessa grupper får sämre tillgång till och inflytande på den politiska processen (Naurin 2001, s. 33). Vidare kan det vara svårare för de intressegrupper som företräder

ett alternativt intresse, som avviker från de större organisationerna på elitnivå att få tillträde till politiska beslutsprocessen (Naurin 2001, s. 34). Detta trots att många av de organisationer som är toppstyrda elitapparater och har tillträde till politiska beslutsprocessen, inte är representativa för allmänheten, utan snarare för enskilda särintressen (Naurin 2001, s. 33). Därmed kan det antas att förutsättningen för olika organiserade intressen inte är jämlik, när särintressen gynnas och representeras i större utsträckning än allmänintresset.

Möller (2009) belyser ett demokratiskt problem, att det ofta är de resursstarka och välorganiserade grupperna som syns i maktens korridorer och får således större inflytande (s. 2). De resurser som krävs för framgångsrikt lobbande är, förutom goda ekonomiska, också tid och kunskap (Möller 2009, s. 4). Garsten (2015) identifierar den kunskapsmässiga resursen som framförallt värdefull för att påverka utformningen av politiken. Denna kunskap handlar främst om att tillgodose sig förståelse kring hur det politiska spelet fungerar och för att tillgodose sig denna kunskap är personliga kontakter betydelsefulla (s. 20). När en beslutsprocess är politisk jämlik, borde dock tillgång till resurser inte skapa bättre förutsättning att få genomslag på politiska processen.

De företag och organisationer som har resurser till att företrädas av professionella lobbyister kan ha större möjlighet att få genomslag för sina givna särintressen i ett politiskt beslut (Garsten 2015, s. 28). I en representativ demokrati får några få personer förtroendet att fatta bindande beslut å deltagarna i valprocedurens vägnar. De valda representanterna bestämmer över gemensamma angelägenheter och står under medborgarnas kontroll genom att de först väljs men kan sedan bytas ut (Esaiasson 2002, s. 211). De förtroendevalda politikernas beslut förväntas således gynna det som medborgarna röstade fram dem för och borde därför tas med allmänintresset i beaktning. Om beslut däremot är påverkat av en lobbygrupps enskilda särintresse, som fått genomslag beroende på starka resurser, kan det antas att beslutet inte lever upp till det som egentligen är mest gynnsamt för allmänheten. Vidare präglas en sådan situation av politisk ojämlikhet. Antagandet om bristande politisk jämlikhet görs då Nilsson (2005 s. 21) menar att när politisk jämlikhet råder påverkar inte resurser graden inflytande. Om ett resursstarkt särintresse fått genomslag, trots att det är på bekostnad av allmänintresset, kan det konstateras att de förtroendevalda representanterna påverkats av särintressets resurser i större grad än medborgarnas intresse.

3 Metod och material

3.1 Metod

Eftersom studien syftar till att skapa en djupare förståelse för riksdagens bemötande av lobbyism och demokrati, är utförandet av en kvalitativ textanalys fördelaktig. Vidare kommer slutsatser om textmaterialet och i sin tur frågeställningen kunna dras genom att beskriva de demokratiska värden och problem som kan identifieras i textmaterialet. För att kunna urskilja den demokratiska problematiken och värdena, behöver riksdagsmotionernas innehåll beskrivas, tolkas och analyseras. Detta möjliggörs av genomförandet av en idéanalys.

3.1.1 Idéanalys

Idéanalys är en form av textanalys som syftar till att sortera och kategorisera utsagor för att i sin tur identifiera bakomliggande idéer (Bergström - Boréus 2018, s. 147). I den här studien används en beskrivande idéanalys som syftar till att beskriva och tolka innebörden av ett fenomen för att skapa en förståelse för det. Vidare kan idéanalys användas som metod i studier som syftar till att studera politiska budskap, för att i sin tur analysera och dra slutsatser om materialet (Beckman 2005, s. 9). Det är alltså inte endast en redogörelse för innehållet i textmaterialet, utan med hjälp av de teoretiska utgångspunkterna kan slutsatser om materialet dras. Följaktligen är detta en passande metod för den här studien, då politiska budskap kan urskiljas i riksdagsdokument och i detta fall, motioner.

3.1.2 Metodologiskt tillvägagångssätt

Esaiasson m.fl. (2017) betonar vikten av att konkretisera frågor som ställs till textmaterialet för att strukturera och koda dess innehåll. Frågorna fungerar därmed som ett analysredskap för textanalysen (s. 232). Genom att ställa frågor till textmaterialet möjliggör det att identifiera idéer bakom textmaterialet, för att i sin tur beskriva förekomsten av en viss uppfattning (Beckman 2005, s. 14).

Frågorna som utgör studiens analysverktyg är utarbetade efter Evert Vedungs (2018) uppställning av frågor som han menar fungerar som ett verktyg för att nå fram till en idéanalytisk beskrivning (s. 203). Analys-schemat ämnar tolka och kategorisera information, dessutom underlättar det att

rensa bort information som inte är relevant för det som studeras. Det möjliggör alltså ordnande och idébeskrivning (Vedung 2018, s. 203) av fenomenet lobbyism i den svenska riksdagen. Frågorna som skapas ställs systematiskt till allt textmaterial och kan besvaras först genom att sakligt identifiera olika argument som förts fram, för att sedan tolka och identifiera de demokratiska problem och värden som följer av reglerad respektive oreglerad lobbyism. Nedan presenteras Vedungs mall för skapandet av frågor som används som analysverktyg i studien. För bearbetning och strukturering av textmaterialet används fråga två och för utförandet av textanalysen används fråga tre.

1. Vilket är ämnet?
2. Frågor i anslutning till ämnet
3. Precisering av frågorna, för att det som ska beskrivas avgränsas från det som inte ska beskrivas

(Vedung 2018, s. 203)

Efter en första genomläsning av textmaterialet skapades frågor i anslutning till ämnet lobbyism, som i vidare genomläsning ställdes till samtliga motioner. Därigenom kunde en sortering i kategorier göras, först gällande vilken reglering som efterfrågas och sedan argument för varför respektive varför inte en viss lobbyreglering efterfrågas. Med hjälp av dessa frågor kan strukturen för studiens syfte hållas, samtidigt som de möjliggör för ett induktivt arbetssätt i bearbetningen av material.

2. Frågor i anslutning till ämnet
 - Vilken reglering efterfrågas?
 - Vilka argument nämns för regleringen?
 - Vilka argument nämns mot regleringen?

I ett andra steg besvaras de preciserade frågorna i genomförandet av textanalysen. Detta för att beskriva hur frågan om reglering bemötts i riksdagen och för att synliggöra de demokratiska problem och värden som ligger till grund för ett visst förslag. För avsmalning av analysen är de preciserade frågorna konstruerade kring studiens teoretiska begrepp, vilka är *transparens* och *politisk jämlikhet*. De preciserade frågorna har därmed ett förhandsdefinierat förhållningssätt till materialet. Detta eftersom det enligt Esaiasson m.fl. (2017, s. 229), bidrar till en avsmalning av analysen. Nedan följer de preciserade frågorna som utgör analysverktyget för textanalysen.

3. Precisering av frågorna
 - Beskrivs öppenhet som bakgrund till en reglering?

- Beskrivs politisk jämlikhet som bakgrund till en reglering?
- Beskrivs öppenhet som bakgrund mot en reglering?
- Beskrivs politisk jämlikhet som bakgrund mot en reglering?

3.2 Metodologiska överväganden

Valet att arbeta kvalitativt föll sig naturligt då studien ämnar ge en djupare förståelse för lobbyism och dess demokratiska problem som kan följa både av en reglerad och oreglerad verksamhet. Detta är något som ett kvalitativt arbetssätt tillåter, till skillnad från ett kvantitativt som istället fokuserar på att beskriva genom att kvantifiera förekomsten av en viss manifest utsaga (Esaiasson m.fl. 2017, s. 198). Trots att ett kvantitativt arbetssätt hade möjliggjort ett tydligt resultat angående frekvensen av ett visst förekommande argument för att reglera lobbyverksamheten i Sverige, finner jag det inte tillräckligt för mitt syfte.

Att ha i åtanke vid ett kvalitativt tillvägagångssätt som bygger på tolkning, är att ständigt vara transparent och motivera vad som ligger till grund för hur en viss utsaga kan tolkas. På grund av att studien delvis bygger på subjektiva tolkningar, finns risken att upprepningar av studien inte kommer nå samma resultat, därmed drabbas reliabiliteten. Bristen på god reliabilitet är ett problem som till viss del är ofrånkomlig i studien. Däremot kan den förbättras genom att argumentation och tolkningar som görs, är transparenta. Intersubjektivitet är alltså viktigt i genomförandet av studien. Det ökar förståelsen för den mätning som gjorts och kan därmed upprepas enklare och nå liknande resultat. Dock bedöms studiens validitet vara god i och med konstruktionen av studiens analysverktyg, vilket är skapat efter och går i linje med studiens syfte.

3.3 Material

Motioner används som primärmaterial och en närläsning av dessa ligger till grund för textanalysen. Materialurvalet har gjorts då det på ett tydligt sätt belyser olika argument och ståndpunkter som förts fram i riksdagen angående lobbyreglering i Sverige. Alternativ materialanvändning hade varit att inkludera material utöver riksdagsmotioner, såsom opinionstexter. Eftersom jag är intresserad av riksdagens syn på förhållandet mellan lobbyism och demokratiska värden, ses det emellertid inte som ett alternativ.

Jag har funnit 19 riksdagsmotioner som behandlar reglering av lobbyverksamhet och frågan om införandet av karenstid. Sverigedemokraterna har lämnat motioner först efter de blev en del av riksdagen 2010, sedan dess har de lämnat en motion i ärendet. Vidare har Centerpartiet inte lämnat

någon motion i ärendet mellan 2005 och 2018. Vänsterpartiet har lämnat tre, Miljöpartiet har lämnat sju motioner. Från Moderaterna har två motioner inkommit, likaså från Socialdemokraterna, Krisdemokraterna och Liberalerna. Eftersom Liberalerna bytte namn från Folkpartiet, FP, år 2015, är de motioner som inkom innan dess, signerade "Folkpartiet". Här kan även tilläggas att fokus inte kommer vara att diskutera de olika riksdagspartiernas ställning i debatten, därför läggs inte vikt vid att partierna ska representeras med samma antal motioner i studien.

Vissa motioner har ett snarlikt innehåll, exempelvis har Miljöpartiet framfört tre motioner som är näst intill identiska, åren efter varandra. Här behöver ett val göras, om dessa motioner ska behandlas som en och samma eller om det är intressant att studera dem separat. Om studien ämnat att jämföra motioners innehåll över tid, hade det varit fruktbart att behandla dessa separat. Men eftersom detta inte är fallet, utan mer generellt identifiera typ av innehåll, kommer de motioner med snarlikt innehåll från samma riksdagsparti, behandlas som en och samma motion. Nedan följer en lista över de motioner som analyserats, de motioner som är snarlika och behandlas som en och samma, presenteras ihop med ett förtydligande om vilket motionsnummer som refereras till i texten.

- Andersson m.fl. (S) Motion 2013/14: K251 "Regler för lobbyism"
- Berliner - Hamilton (FP) Motion 2009/10: K364 "Karantän för ministrar"
- Eriksson m.fl. (MP) Motion 2011/12:K293 "Åtgärder för ökad trovärdighet för den offentliga sektorn"
- Hedström m.fl. (MP) Motion 2012/13:K325 "Karens för politiker"
- Hirvonen m.fl. (MP) Motion 2017/18:2114 "Öka transparensen vad gäller lobbyism i riksdagen"
 - Hirvonen - Schlyter (MP) Motion 2015/16:2181 "Öka transparensen kring lobbyism"
 - Hirvonen, m.fl. (MP) Motion 2014/15:616 "Register över lobbyister vid riksdagen"
- Karlsson (SD) Motion 2013/14:K389 "Karens för politiker och högre tjänstemän"
- Lillemets – Mutt (MP) Motion 2014/15:1645 "Karantänsregler för politiker och tjänstemän"
- Lindblad (M) Motion 2005/06:K289 "Reglerad lobbyism i riksdagen"
- Mölleby Sydow m.fl. (V) Motion 2015/16:99 "Karantän för statsråd m.fl."
 - Mölleby Sydow m.fl. (V) Motion 2013/14:K204 "Karantän för statsråd"

- Mölleby Sydow m.fl. (V) Motion 2012/13:K211 ”Karantän för statsråd m.fl.”
- Persson (KD) 2 Motion 2007/08:K326 ”Ackreditering och utbildning för organiserad lobbyism”
- Sacrédeus (KD) Motion 2007/08:K278 ”Karantänsregler för politiker”
- Shekarabi (S) Motion 2013/14:K301 ”Karantänsregler för statsråd och högre statliga tjänstemän”
- Staxäng (M) Motion 2007/08:K317 ”Ackreditering av lobbyister”
- Widman (FP) Motion 2007/08:K340 ”Lobbyverksamhet”
- Ångström (MP) Motion 2005/06:K338. ”Lobbying med ökad öppenhet”

4 Resultat av textanalys

Med hjälp av Vedungs analysverktyg har kategorisering skett för vilken reglering som efterfrågas likväl de argumenten som identifierats i riksdagsmotionerna, både för och mot en reglering. Typ av reglering utgör rubriker i resultatet nedan. De motioner som presenterar samma anledning för eller mot en viss reglering kommer presenteras ihop. Vidare identifieras löpande huruvida demokratiska värden beskrivs som bakgrund till varför eller varför inte reglering efterfrågas i en motion. På detta vis kan en bild av den svenska politiska debatten om lobbyism och dess demokratiska problem skapas.

4.1 Registrering av lobbyister

Ångström (Motion 2005/06:K338) menar att transparensen gällande lobbyisters inblandning i politiken behöver öka och det kan ske genom lagstiftning i form av ett lobbyregister. Hirvonen Falk m.fl. (Motion 2017/18:2114) menar att ett lobbyregister borde omfatta lobbyister som agerar för intressen gentemot anställda vid partikanslierna och mot riksdagsledamöter. Vidare borde person, huvudsaklig inkomst av lobbyverksamhet mot riksdagspartier och arbetsgivare registreras i lobbyregistret (Motion 2017/18:2114).

Anderson m.fl. belyser i sin motion (2013/14:K251) att lobbying är fördelaktigt då det bidrar till fler röster i politiska debatten och till värdefulla fakta för beslutsfattarna. De menar dock att öppenheten kring lobbyisters påverkan på beslutsfattare behöver öka. Dels på grund av att det är svårt för mottagarna av påverkansarbetet att vara källkritiska eftersom de inte vet från vem informationen kommer och för att öppenhet är något som det svenska folket efterfrågar (Motion 2013/14:K251). Bristande öppenhet utläses som bakgrund till varför motionen efterfrågar inrättandet av ett lobbyregister. Det handlar både om att öka allmänhetens möjlighet till insyn genom ett lobbyregister och även politikernas möjlighet att identifiera vems intresse en lobbyist företräder.

Hirvonen Falk m.fl. (Motion 2017/18:2114) anser att förtroendevalda i politiska partiers kontakt med intressegrupper är värdefull och behöver bejaktas, men borde präglas av öppenhet då tvivel inte ska råda om vilka intressen som påverkat den politiska verksamheten. Efterfrågan om ökad transparens förs explicit fram som bakgrund till varför reglering behövs. Genom ett register, kan den dolda lobbyismen stoppas samtidigt som medborgarnas möjlighet att föra dialog med förtroendevalda inte riskeras (Motion 2017/18:2114). Det verkar alltså handla om en avvägning,

att reglera lobbyismen, utan att hämma medborgares deltagande i politiken. Vidare skriver de i motionen:

”Den senaste tiden har emellertid på ett tydligt sätt visat att transparensen brister idag. Under mandatperioden har det rapporterats flitigt om hur resursstarka intressen kunnat påverka centrala politiska beslut, i det dolda, i en riktning som skiljer sig från det resultat som väljarna gav stöd till i det senaste valet” (Motion 2017/18: 2114).

Införandet av ett lobbyregister skulle alltså bidra till mer öppenhet och därmed till allmänhetens förbättrade insyn i lobbyisters påverkan på politiken. Allmänheten kan således ställa de inblandade förtroendevalda till svars för att politiken förts i en riktning som väljarna inte givit stöd för. Detta då öppenhet i politiska processer tillåter att de inblandade i en politisk process kan granskas. Incitamentet för beslutsfattarna att föra politiken i en riktning som väljarna inte gav stöd till i riksdagsvalet borde då minska om de vet att de blir granskade och krävda på ansvar. I citatet ovan kan även bristen på politisk jämlikhet i lobbyverksamhetens arbete gentemot riksdagen tolkas ligga till grund för regleringsförslaget. Detta i och med att de i motionen för fram att resursstarkas intressen påverkat politiken utan hänsyn till eller inflytande från medborgarna. För att politisk jämlikhet ska råda ska resurser inte ha betydelse för grad av inflytande. När beslut dessutom tas utan att medborgarnas preferenser tas med i beräkningen har medborgarna inte haft samma tillgång till beslutsprocessen, som de resursstarka lobbyisterna. Ett register över lobbyister som lobbar gentemot politikerna i riksdagen beskrivs alltså behövas för ökad öppenhet men också för att förbättra politisk jämlikhet.

Ångström (Motion 2005/06:K338) vill att öppenheten angående vem som står som avsändare för lobbybudskap ska öka. Han menar att de professionella lobbyisterna som företräder olika intressen, ska kunna ställas till svars inför allmänheten för sitt påverkansarbete på beslutsprocessen och därför borde ett register inrättas (Motion 2005/06:K338). Det råder alltså brist på öppenhet i beslutsprocessen, vilket kan förbättras genom ett lobbyregister. Vidare beskriver Ångström (Motion 2005/06:K338) att införandet av ett lobbyregister behövs då det kan skapa bättre förutsättning för jämlik lobbying.

”Lobbying ger riksdagen tillgång till fler vinklingar på problem och därmed ett bättre beslutsunderlag. Samtidigt är det ett demokratiskt problem när principen för politiskt beslutsfattande inte bara är den representativa demokratin en person, en röst – utan också lobbyismens pengar köper politiskt inflytande” (Motion 2005/06: K338).

Bristande politisk jämlikhet beskrivs också ligga till grund för Ångströms förslag att inrätta lobbyregister. Detta eftersom ekonomiska resurser beskrivs ha påverkan på hur mycket inflytande en lobbygrupp får. Politisk jämlikhet förutsätter att resurser inte har betydelse, varken för enskilda medborgare eller lobbygrupper för graden inflytande som fås i den politiska processen. Dessutom tolkas det som att medborgarnas inflytande undermineras då lobbyisterna köper politiskt inflytande.

Widman (Motion 2007/08:K340), anser till skillnad från de andra motionerna i frågan, att registrering av lobbyister inte ska vara ett krav för att få lobba mot förtroendevalda. Krav på registrering följs mest troligt av motkrav på särskilt tillträde till de lokaler där man vill påverka. Det skulle riskera att leda till ”en sorts auktorisation och inkorporering av lobbyisterna i den offentliga makten” (Motion 2007/08:K340). Således kan gränsen mellan de förtroendevalda och lobbyisterna suddas ut till följd av obligatoriskt lobbyregister. Risken att den politiska jämlikheten brister vid obligatorisk registrering av lobbyister kan tolkas som orsaken till Widmans åsikt, att inte införa ett obligatoriskt lobbyregister. Om lobbyister får ökad behörighet till och blir en del av den offentliga makten får de mest troligt större påverkansmöjligheter och inflytande än både enskilda medborgare vars relation till beslutsfattarna är oförändrad och nya lobbyister som försöker ta sig in.

4.2 Ackreditering

En annan åtgärd för att minska den dolda lobbyingen och förbättra öppenheten kring lobbyisternas påverkansarbete gentemot politikerna, är genom ackreditering. Lindblads motion (2005/06:K289) belyser lobbyisternas goda informationsinnehav som kan delas med politikerna. Han menar att politiker ska dra nytta av lobbyisterna, därför borde de få tillgång till riksdagslokalerna. Även att en viss reglering i form av register som redovisas offentligt, över dem som släpps in i riksdagens lokaler är av behov. Även Staxäng (Motion 2007/08:K317) och Persson (Motion 2007/08:K326) anser att lobbyister borde få tillgång till riksdagens lokaler på samma grunder som Lindblad. Genom ackreditering underlättas enligt Persson (Motion 2007/08:K326) kontakten mellan lobbyist och ledamöter. Genom ett sådant reglerat förhållande kan riksdagen fortfarande få värdefulla synpunkter på frågor, men på ett öppet och ärligt sätt.

Det explicita syftet med ackreditering för Persson, Lindblad och Staxäng är att man vill bejaka kontakten mellan lobbyister och riksdagsledamot, men också förbättra öppenheten kring vilka lobbyister som politikerna är i kontakt med. Att vilja förbättra politisk jämlikhet kan också tolkas vara en anledning till varför motionerna efterfrågar ackreditering, alla får möjlighet till lika tillgång till information som kan hittas i riksdagen och att knyta kontakter. Enligt Lindblad (Motion 2005/06:K289) ska nämligen alla ha samma möjlighet att ackrediteras. Den relation en lobbyist har med riksdagsledamöter ska alltså inte avgöra huruvida lobbyister blir insläppta i riksdagen och således ha bättre förutsättning att påverka. Dock menar Widman (Motion 2007/08:K340) att ackreditering är negativt då de som ackrediteras kommer närmre den politiska makten och får således bättre förutsättning att lobba än de som inte ackrediteras.

4.3 Utbildning för lobbyister

Persson (Motion 2007/08:K326) föreslår att en utbildning som syftar till att utbilda i politisk påverkan för lobbyister borde inrättas. Bland annat om hur kontaktvägarna i riksdagen kan hittas. Både etablerade och mindre etablerade intressegrupper och företag borde få samma möjlighet till utbildningen (Motion 2007/08:K326). Bristande politisk jämlikhet kan tolkas vara en orsak till förslaget. Antagandet görs eftersom kontaktskapande är en väsentlig förutsättning för framgångsrikt lobbande, genom utbildning om hur kontakter hittas, skapas således mer jämlika förutsättningar att lobba. Både etablerade och mindre etablerade lobbyister får samma förutsättning att skapa sig kontakter i riksdagen.

4.4 Karenstid

Att införa en karenstid för politiker i övergången från den offentliga till den privata sektorn har varit en diskussion i riksdagen i flera år. I Lillemets och Mutts motion (2014/15:1645) framgår det att demokratin riskerar att stegvis omvandlas till plutokrati beroende på den oregrerade övergången mellan högt uppsatta politikeruppdrag till uppdrag i den privata sektorn. För att hålla den ekonomiska och politiska makten separerade behövs därför karensregler. Att ekonomiska resurser får större roll i den politiska beslutsprocessen, riskerar skapa ett maktpolitiskt övertag för de med bättre ekonomiska resurser. Alltså kan lobbyisters inflytande på politiken komma att bero mer på innehavet av ekonomiska resurser, än något annat. Om läget riskerar att bli som de beskriver, hotas den politiska jämlikheten och således kan lobbyister med större resurser få större genomslag på den politiska processen än de med mindre.

Karlsson (Motion 2013/14:K389) och Shekarabi (Motion 2013/14:K301) menar att en karenstid borde implementeras för att undvika två risker med övergången från den offentliga sektorn till den privata. För det första finns en risk för otillbörlig påverkan när en politiker eller tjänsteman fått löfte om en ny anställning i ett företag, men fortfarande har kvar sitt uppdrag i staten. För det andra, vilket även Berliner och Hamilton (Motion 2009/10:K364) och Sydow Mölleby m.fl. (Motion 2015/16:99) betonar. Finns risken att en person som lämnat sitt uppdrag som statsråd eller högre tjänsteman missbrukar den kunskap, information och de kontakter som skapats genom uppdraget i staten. De borde inte, i sin nya anställning ha särskilda fördelar vid kontakt med företrädare för staten då det kan leda till en positiv särbehandling. Shekarabi skriver i sin motion: ”Genom att utnyttja nätverk av tidigare kollegor kan en person som blir lobbyist utöva maktpåtryckning som inte är tillgänglig för andra” (Motion 2013/14:K301). Sydow Mölleby m.fl. (Motion 2015/16:99) belyser vidare att vissa aspekter av utbytet mellan det offentliga och privata är positiva, men att införandet av karenstid trots det är viktigare för att minska riskerna som kan följa av en oregrerad övergång. Att inte riskera politisk jämlikhet identifieras som bakgrund till förslaget att införa en karenstid i de fyra motionerna. När sociala kontakter eller kunskapsmässiga resurser utnyttjas på

ett vis att en lobbyists större tillgång till kontakter och information skapar positiv särbehandling och därmed större genomslag i politiska processen, är politisk jämlikhet bristande. Genom en karenstid tolkas emellertid risken för särbehandling minska eftersom missbruk av kontaktnätverk och kunskap inte kan ske i samma utsträckning.

Sacrédeus (Motion 2007/08:K278) och Eriksson m.fl. (Motion 2011/12:K293) menar att syftet med karenstid är att förbättra allmänhetens förtroende för sina företrädare när de övergår från att företräda ett allmänintresse till ett särintresse. Vidare att karenstiden kan förhindra att uppgifter och kunskap som berör det allmänna, inte ska kunna lämnas ut och användas av motstående privata intressen. Förbättring av allmänhetens förtroende ges som explicit anledning till viljan att införa karenstid. Politisk jämlikhet kan även tolkas in i motionernas förslag. Detta eftersom den information som endast avgående statsråd och statssekreterare besitter, kan under en karenstid inte utnyttjas av ett företags enskilda särintresse. Med en karenstid blir tillgången till denna typ av information och kunskap således lika otillgänglig för alla grupper.

Hedströms m.fl. motion (2012/13:K325) avviker något från de andra motionerna som inkommit angående införandet av karenstid. Beroende på det informations- och kunskapsövertag som avgående statsråd besitter, anses det illegitimt med en direkt övergång från politiken till att företräda och arbeta för lobbybranschen, ofta ett särintresse. Kunskap som heltidspolitiker besitter är dock värdefull och borde inte stoppas när den kan användas till godo (Motion 2012/13:K325). Men för att inte riskera en utveckling där ”de små och de fattiga inte längre gör sig besvär bredvid alla de stora elefanterna” (Motion 2012/13:K325) menar de i motionen att en frivillig karenstid för avgående statsråd och riksdagsledamöter borde införas. Förslaget lyder:

” [...] avgående riksdagsledamöter och statsråd bör rekommenderas att förbinda sig att inte verka som beslutsstrateg i kommersiella bolag mot allmänintresset under en tid av två år efter att personen lämnat sitt uppdrag” (Motion 2012/13:K325).

Ideella och oavlönade uppdrag för frivilligorganisationer ska inte omfattas av den rekommenderade förbindelsen, eftersom det i de fallen bara handlar om att hjälpa. Vidare besitter avgående statsråd god kunskap om beslutsvägar och till vem man som lobbyist ska gå för att påverka politiken i en viss riktning (Motion 2012/13:K325). Om detta utnyttjas av kommersiella särintressen, riskerar de intressena att få ett övertag och bättre inflytande på politiken än vad ”de små och de fattiga” som inte har möjlighet att anställa en före detta heltidspolitiker. Genom en reglering där politiker förbinder sig att inte verka som beslutsstrateg för kommersiella särintressen kan dessa resursstarka särintressen begränsas och således inte få bättre tillgång till, och inflytande på, beslutsprocessen relativt de mindre och resurssvaga. Således identifieras bristande politisk jämlikhet som bakgrund till förslaget om att en frivillig karenstid borde införas.

4.5 Resultat av analyschema

För att skapa en tydlig heltäckande bild av motionernas föreslagna reglering i relation till orsak för eller mot reglering, redovisas nedan ett analyschema utifrån de presiderade frågorna, som motionerna sorteras in i.

<p>Anledning för/mot reglering</p> <p style="text-align: center;">→</p> <p style="text-align: center;">Föreslagen reglering</p> <p style="text-align: center;">↓</p>	<p style="text-align: center;">Politisk jämlikhet</p>	<p style="text-align: center;">Öppenhet</p>
<p>Registrering av lobbyister</p> <p>Antal motioner: 4</p>	<p>För: Motion 2017/18:2114 Motion 2005/06:K338</p> <p>Totalt för: 2</p> <p>Mot: Motion 2007/08:K340</p> <p>Totalt mot: 1</p>	<p>För: Motion 2013/14:K251 Motion 2017/18:2114 Motion 2005/06:K338</p> <p>Totalt för: 3</p> <p>Mot:</p> <p>Totalt mot: 0</p>
<p>Ackreditering</p> <p>Antal motioner: 4</p>	<p>För: Motion 2007/08:K326 Motion 2005/06:K289 Motion 2007/08:K317</p> <p>Totalt för: 3</p>	<p>För: Motion 2007/08:K326 Motion 2005/06:K289 Motion 2007/08:K317</p> <p>Totalt för: 3</p>

	Mot: Widman Motion 2007/08:K340 Totalt mot: 1	Mot: Totalt mot: 0
Utbildning för lobbyister Antal motioner: 1	För: Motion 2007/08:K326 Totalt för: 1 Mot: Totalt mot: 0	För: Totalt för: 0 Mot: Totalt mot: 0
Karenstid Antal motioner: 8	För: Motion 2013/14:K389 Motion 2013/14:K301 Motion 2009/10:K364 Motion 2015/16:99 Motion 2007/08:K278 Motion 2011/12:K293 Motion 2014/15:1645 Motion 2012/13:K325 Totalt för: 8 Mot: (Motion 2012/13:K325) Totalt mot: (1)	För: Totalt för: 0 Mot: Totalt mot: 0

Tabell 4.1 Resultat analyschema.

5 Sammanfattande diskussion

5.1 Lobbyism och öppenhet

Öppenhet är ett centralt demokrativärde som enligt Lundquist (2009 s. 138–139) är nödvändigt och en förutsättning för att allmänheten ska få insyn i den politiska processen, kunna granska den och kräva sina förtroendevalda representanter på ansvar. Alltså för att medborgarna ska ha förtroende för den politiska beslutsprocessen. Till följd av bristande öppenhet kan medborgarna inte skapa sig full förståelse för beslut som ska tas. Vidare är problematiken med bristande öppenhet belyst i förhållande till olika regleringsförslag.

Det mest återkommande förslaget för att åtgärda bristande öppenhet är genom införandet av ett lobbyregister. Det beskrivs öka öppenheten angående vilka intressen som fått inflytande och påverkat den politiska processen och således kan möjligheten till insyn och ansvarsutkrävande öka. Vad som framkommer i exempelvis Hirvonen Falks m.fl. motion (2017/18:2114), är att ett lobbyregister kan skapa möjlighet för allmänheten att ta del av och granska information om det inflytandet en lobbyist haft på en politisk process. Detta för att ha möjlighet att kräva de inblandade på ansvar, det beskrivs som extra viktigt om beslutsfattarna fört politiken i en riktning som inte medborgarna givit stöd för. Ångström beskriver det i sin motion (2005/06: K338), liksom Garsten m.fl. (2015 s. 194–195), som problematiskt att de professionella lobbyisterna inte kan ställas till svars och krävas på ansvar för sin inblandning i en politisk process, men ökad öppenhet kan förändra rådande situation. Det handlar således inte bara om att kunna kräva de inblandade politikerna på ansvar, utan även utöka möjligheten att även kräva lobbyisterna som indirekt varit inblandade i beslutsprocessen på ansvar.

En intressant aspekt med öppenhetsvärdet som demokratiutredningen (SOU 2016:5, s. 373) tar upp är att, om öppenhet krävs av lobbyister för rätten att lobba kan demokratiska problem skapas. Dels kan lobbyisternas förutsättning att ha kontakt med och lobba gentemot politikerna försämrats och således krymper det fria deltagandet. Dels kan värdefull kunskap hindras från att nå politikerna. Den förstnämnda problematiken kan delvis utläsas som en risk som Widman (Motion 2007/08:K340) tar upp som följd av krävd öppenhet av lobbyister. I motionen beskrivs att lobbyister riskerar att auktoriseras i den offentliga makten om de krävs på öppenhet. Om lobbyister får auktorisation i den offentliga makten, kan det enligt Naurin (2001, s. 34) innebära att nya intressegrupper får svårare att träda in och konkurrera med de redan auktoriserade grupperna. Det Widman varnar för i sin motion, kan således tolkas begränsa framförallt de lobbyister som inträder som nya aktörer när resterande är auktoriserade. Däremot inkluderas inte lobbyister generellt, vilket demokratiutredningen gör. Hirvonen Falk m.fl. (Motion 2017/18:2114) poängterar att ett

lobbyregister inte skulle förändra medborgarnas möjlighet att föra dialog med beslutsfattarna, dock tas eventuella förändringar för lobbyisters förutsättningar inte upp. Det senare, att värdefull kunskap skulle hindras till följd av krävd öppenhet, tas inte upp i någon motion. Istället beskriver exempelvis Andersson m.fl. (Motion 2013/14:K251) att ökad öppenhet kan bidra till förbättrad möjlighet att vara källkritisk gentemot den information som politikerna mottar av lobbyister. Således begränsas inte den kunskap som kan vara värdefull för politikerna, istället beskrivs öppenhet underlätta för politikerna i kontakten med olika företrädare för intressegrupper då den information de får kan verifieras.

Det andra regleringsförslag som lyfts i förhållande till det demokratiska värdet öppenhet är ackreditering av lobbyister. Genom ackreditering beskrivs de ackrediterade lobbyisterna registreras i en lista som publiceras för politiker och allmänhet att se. Alltså bejakas kontakten mellan lobbyister och politiker, samtidigt som öppenheten förbättras. Kontakten och kunskapsutbytet tolkas dock vara den primära orsaken till önskemålet att införa ackreditering. Politiker får ta del av perspektiv och idéer från externa grupper, vilket Garsten (2015 s. 5) menar är av stor vikt för att fatta välgrundade politiska beslut. Ökad öppenhet beskrivs således vara det sekundära syftet med ackreditering. Eftersom listorna endast representerar de lobbyister som är ackrediterade, blir möjligheten till insyn likväl inte fullständig. De som väljer att inte lobba på plats i riksdagen kan fortfarande lobba i hemlighet, alltså handlar det snarare om att bejaka kontakten med lobbyister än att värna om öppenheten. Det verkar dock vara ett verktyg till förbättrad öppenhet, i förhållande till det rådande läget där de som blir insläppta i riksdagen inte registreras.

5.2 Lobbyism och politisk jämlikhet

Politisk jämlikhet är en del av substansvärdet jämlikhet (2001 s. 138) och förutsätter att en uppsättning processvärden är uppnådda, bland annat öppenhet. Politisk jämlikhet innebär att alla har ungefär samma makt (Lundquist 2001, s. 181) och kan nås först när alla har jämlika förutsättningar till demokratiskt inflytande, oavsett ekonomiska resurser, utbildning, kunskap, yrkesroll eller sociala kontakter (Nilsson 2005, s. 20).

Politisk jämlikhet kan vidare identifieras i förhållande till olika regleringsförslag i 14 av de undersökta motionerna. Vissa av motionerna tar upp införandet av en reglering som ett verktyg för att lobbyister ska få jämlikare förutsättningar att lobba. Detta kan exempelvis identifieras i förslaget att lobbyister, oavsett resurser, borde få ta del av en utbildning om politisk påverkan och kontaktskapande. En sådan utbildning kan konstateras skapa jämlikare förutsättningar för olika intressen att lobba. Detta antagande görs då alla inte har lika tillgång till kontakter och utan kontakter är det enligt Garsten (2015 s. 20), svårt att tillgodose sig kunskap. Därmed är utbildning ett sätt att oberoende av kontaktnät, få jämlikare tillgång till den kunskap som behövs för att lära sig om politisk påverkan. Således skapas jämlikare förutsättning att påverka och få inflytande på politiska processen.

Även motioner som efterfrågar införandet av lobbyregister menar att det kan påverka lobbyisters förutsättning att lobba. Detta kan bland annat identifieras i Ångströms (Motion 2005/06:K338) motion. Han menar att intressegrupper med bättre resurser får större genomslag på politiska processen på grund av dold lobbying. Genom att försvåra genomförandet av dold lobbying, kan förutsättningen för jämlikare lobbying skapas då den ojämlika förutsättningen att påverka kan synliggöras. Detta är ett exempel på när ökad öppenhet är en förutsättning för politisk jämlikhet. Widman (Motion 2007/08:K340) belyser istället den negativa följden av ett register. De registrerade lobbyisterna riskerar att få en positiv särställning och inkorporeras i den offentliga makten till följd av att de som registrerats kan kräva tillgång till riksdagslokaler. Om detta sker kan det Naurin (2001) menar är riskabelt med lobbyism realiserats, det kan skapa en otydlig fördelning av den politiska makten, mellan lobbyister å ena sidan och de förtroendevalda politikerna å andra sidan (Naurin 2001, s. 34). Om registrerade lobbyister inkorporeras i den offentliga makten finns dessutom risken för en maktfördelning som blir snedvriden till de registrerade lobbyisternas fördel. Vidare är det de registrerade och inkorporerade lobbyisterna som får större förutsättning att påverka politikerna, Möller (2009 s. 2) menar nämligen att det är de som rör sig i maktens korridorer som ofta får större inflytande. Det kan således konstateras att det finns en konflikt, antingen skapar förbättrad öppenhet jämlikare förutsättning att lobba, eller ojämlikare. Eftersom öppenhet är en förutsättning för politisk jämlikhet, borde ett första steg för att skapa jämlikare inflytande vara genom att öka möjligheten till insyn. Det kan således öppna upp en diskussion angående hur lobbyisternas roll i den politiska makten borde se ut och hanteras. Utan insynsmöjligheter finns det ingen möjlighet att ta del av vilka lobbyister som får mer inflytande och är mer inkorporerade i den offentliga makten än andra.

Vidare för det diskussionen in på ackreditering av lobbyister. Trots det Widman (Motion 2007/08:K340) menar ovan, att registrerade lobbyister kommer kräva tillgång till riksdagens lokaler, kommer alla troligtvis inte kunna utnyttja möjligheten att ackrediteras. Garsten (2015) menar nämligen att det endast är de som har goda ekonomiska resurser som kan anställa en professionell lobbyist som företrädare för sitt givna intresse (s. 28). Dessa intressegrupper kan således sända en professionell lobbyist till riksdagen. Medan de som har praktiska svårigheter att vara på plats i riksdagens lokaler och inte kan anställa en professionell lobbyist, får således sämre tillgång till den politiska beslutsprocessen. Motionerna som förespråkar en ackreditering menar dock att det kan skapa jämlikare förutsättning samtligt som lobbyisternas kontakt med politikerna bejakas och underhålls. Genom införandet av ackreditering, kan lobbygrupper oavsett kontaktnät få lika möjlighet till tillträde till riksdagens lokaler. För att i sin tur ta del av information och lobba för sitt intresse gentemot politikerna. Istället för att endast de med redan goda kontakter i riksdagen ska få ta del av riksdagens lokaler och fördelarna med det, ges alla samma tillgång. Kontakter är enligt Möller (2009 s. 4) avgörande för framgångsrikt lobbande. Därför kan det genom införandet av ackreditering skapas jämlikare förutsättning för lobbyister att skapa sig kontakter och i sin tur mer jämlik förutsättning för framgångsrikt lobbande och inflytande på politiska processen. Dock borde politisk jämlikhet råda endast om alla lobbygrupper, oavsett ackreditering eller inte, får tillgång till samma information.

Även införandet av en karenstid för övergången från offentlig till privat sektor har framkommit vara ett verktyg för att skapa jämlika förutsättningar. Trots att flera av motionerna tar upp det positiva med utbytet mellan det privata och offentliga, är alla utom en motion överens om att det är viktigare att lagreglera övergången. Motionerna om karenstid kan relateras till det som Garsten (2015 s. 20) menar är viktiga resurser för framgångsrikt lobbande, nämligen kunskap och kontakter. Detta är explicit belyst i flera av motionerna gällande karenstid. Nämligen att man vill minska risken för positiv särbehandling av grupper som kan missbruka kunskap och kontaktnät genom anställning av avgående statsråd. Det kan således minska risken för lobbygruppers ojämlika förutsättning att påverka politiken och till inflytande i politiska processen. Den motion som sticker ut något, Hedström m.fl. (Motion 2012/13:K325) menar att kunskapen som statsråd besitter är värdefull och borde därför inte riskeras genom en obligatorisk karenstid. De menar att avgående statsråds kunskap borde kunna användas oavlönat av sådana grupper som inte företräder kommersiella särintressen. Genom att man som avgående statsråd rekommenderas förbinda sig att inte företräda kommersiella särintressen, tolkas förutsättningen att lobba och i sin tur till politiskt inflytande, kunna bli mer jämlik för alla grupper. Å ena sidan genom att stävja att kommersiella intressen inte utnyttjar avgående statsråds kunskap för ökad möjlighet till inflytande på den politiska processen. Å andra sidan genom att använda avgående statsråds kunskap legitimt, alltså oavlönat till frivilligorganisationer. Svagare grupper kan då få bättre kunskapsunderlag och därmed bättre förutsättning och möjlighet att konkurrera med de som företräder kommersiella särintressen.

Lillemets och Mutt belyser (Motion 2014/15:1645) ett annat perspektiv, än oron för kunskaps- och kontaktövertaget, gällande karenstid. I och med den oreglerade övergången riskerar ekonomiska resurser bli avgörande för politiskt inflytande. Motionen säger dock inte explicit något om synen på förhållandet mellan lobbyister och demokrati. Men eftersom motionen är negativ till, och menar, att pengar riskerar att kunna köpa politisk makt utan en restriktion, antas att de är negativa till det som Möller (2009 s. 4) belyser problematiskt. Att lobbyisters förutsättning för framgångsrikt lobbande styrs av ekonomiska resurser. Således antas att lobbyister med bättre ekonomi får större förutsättningar för möjlighet till inflytande än de med sämre. Denna problematik, att resursfattiga grupper inte får inflytande på beslutsprocessen, är något man vill undvika genom reglering och därmed också värna politisk jämlikhet.

6 Avslutning

Riksdagens syn på lobbyism och hur det borde hanteras, har visat sig dela riksdagen. De studerade motionerna är överens om att en reglering borde ske, men med syfte att åstadkomma olika saker. Vissa motioner menar att lobbyister borde stävjas innan de riskerar att komma alltför nära den politiska makten. Vidare att resursstarka särintressen borde begränsas tillgången till avgående statsråd och statssekreterare. Andra menar att lobbyisters bidrag till politiska beslutsprocessen är så pass värdefull att lobbyisters kontakt med politiker borde främjas genom reglering. Det finns även de som menar att lobbyister varken ska begränsas eller främjas, istället att det lobbyister bidrar med är värdefullt men att insyn i lobbyisters påverkansarbete gentemot beslutsfattarna borde förbättras.

Vidare är syftet med studien att undersöka och få djupare förståelse för riksdagens bemötande av lobbyism och att synliggöra de demokratiska problem och värden som ligger till grund för huruvida riksdagsledamöter anser att en viss reglering borde införas. Utifrån uppsatsens resultat och diskussion kan det konstateras att riksdagsmotionerna i det stora hela är överens om att lobbyisters arbete är värdefullt för politiska processen och för demokratin. Det bidrar till fler röster i politiska debatten och till värdefull information för beslutsfattarna. Dock att reglering av olika slag är nödvändig för att inte riskera uppkomsten av demokratiska problem. Ett flertal förslag präglas av att lobbyisters påverkansarbete och inflytande på beslutsprocessen borde bli mer öppen gentemot allmänheten för att inte riskera att eventuella demokratiska problem inte synliggörs. Det som framförallt präglar Sveriges riksdags syn på förhållandet mellan lobbyism och demokrati är dock att förutsättningen för lobbyism behöver förändras för att skapa jämlikare förutsättning för lobbyister att påverka den politiska beslutsprocessen. Detta behöver enligt riksdagsmotionerna ske för att värna det demokratiska värdet politisk jämlikhet. Denna slutsats resulterar dels från att fler motioner rests med politisk jämlikhet som orsak än öppenhet och dels för att det utifrån diskussionen anses väga tyngst. Dessutom berörs fler typer av reglering som åtgärd för att lösa demokratiska problem som kan uppkomma till följd av bristande politisk jämlikhet. Det mest förekommande regleringsförslaget har visat sig vara att reglera övergången från offentlig till privat sektor, med syftet att skapa jämlikare förutsättning för resurssvagas möjlighet till inflytande på politiska processen. Annat förekommande förslag syftar till att skapa jämlikare förutsättning för lobbygrupper att ta del av information och skapa kontakter i riksdagens lokaler. Likväl har ackreditering också bemötts på annat vis, nämligen att det skapar större klyftor mellan lobbygruppers påverkansmöjligheter. I några av fallen har även öppenhet beskrivits som en förutsättning för att nå jämlikare förhållanden. Exempelvis att ett register över lobbyister efterfrågats för att minska risken för resursstarka grupper att i hemlighet få större genomslag på beslutsprocessen, i detta fall är öppenhetsvärdet en förutsättning för förbättrad politisk jämlikhet.

Med det här sagt, har studien synliggjort vilka argument som varit mest förekommande och vidare givit en bild av den svenska politiska debatten om lobbyism i förhållande till demokrati. Intressant att notera är att införandet av en karenstid som visade sig vara det mest förekommande förslaget, är det enda som idag är implementerat. I och med den dagsaktuella debatten i media som framförallt vill se ökade krav på öppenhet från politiker och lobbyister, ska det bli intressant att se hur frågan om öppenhet kommer fortlöpa i riksdagen. Avslutningsvis skulle det vara intressant att bygga vidare på mina resultat, exempel på vidare forskning är att undersöka om synen på lobbyism beror på partitillhörighet. Naurin menar att lobbyism kan studeras ur flera olika perspektiv, förutom det demokratiska kan det bland annat studeras ur ett ideologiskt. Således skulle det vara intressant att ta fasta på det ideologiska och jämföra de olika partierna. Detta för att se huruvida en skillnad gällande typ av reglering och varför man vill reglera kan utkristalliseras beroende på ett partis ideologi.

7 Referenser

Beckman, Ludvig. 2005. Grundbok i idéanalys. Stockholm: Santérus förlag.

Bergström, Göran – Boréus, Kristina (red.), 2018. Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. Lund: Studentlitteratur.

Dahl, Robert, 1999. *Demokratin och dess Antagonister*. Orig. titel: Democracy and its critics, översättning: Göran Hemberg. Stockholm: Ordfront.

Esaiasson, Peter, 2002. "Den representativa demokrati som det goda styrelseskicket" *Statsvetenskaplig tidskrift*, Vol. 205, Nr 3, s. 208–213.

Esaiasson, Peter – Gilljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, Lena, 2017. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik.

Garsten, Christina, 2015. *De policyprofessionella och demokratins framtid*. [Elektronisk] <https://demokratiutredningen.files.wordpress.com/2015/04/garsten-de-policyprofessionella-och-demokratins-framtid.pdf> Hämtdatum: 2020-04-15

Garsten, Christina – Rothstein, Bo – Svallfors, Stefan, 2015. *Makt utan mandat. De policyprofessionella i svensk politik*. 1 uppl. Stockholm: Dialogos förlag

Held, David, 2006. *Models of Democracy*. 3 uppl. Stanford: Stanford University Press

Lundquist, Lennart, 2001. *Medborgardemokratin och eliterna*. 1 uppl. Lund: Studentlitteratur

Möller, Tommy 2009. *Lobbyism i den svenska riksdagen*. [Elektronisk] <http://www.precis.se/wp-content/uploads/2012/06/RAPPORT-Lobbyism-i-den-svenska-riksdagen1.pdf> Hämtdatum: 2020-04-15.

Naurin, Daniel 2001. *Den demokratiska lobbyisten*. Uppl 1. Umeå: Boréa Bokförlag.

NE, Nationalencyklopedin, 2020. *Lobbying*. [Elektronisk] <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/lobbying> Hämtdatum: 2020-04-21

Nilsson, Tom 2005. "Till vilken nytta? Om det lokala politiska deltagandets karaktär, komplexitet och konsekvenser", Doktor, Statsvetenskapliga institutionen.

SFS 2018:676 *Om restriktioner vid statsråds och statssekreterares övergång till annan än statlig verksamhet*. Stockholm: Finansdepartementet

SOU 1999:121. *Avkorporativisering och lobbyism, konturerna till en ny politisk modell*. Stockholm: Fakta info direkt

SOU 2000:1. *En uthållig demokrati! Politik för folkstyre på 2000-talet*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.

SOU 2016:5. *Låt fler forma framtiden! Del A*. Stockholm: Wolters Kluwerts

Strömbäck, Jesper 2011. *Lobbyismens problem och möjligheter, perspektiv från de som både lobbyar och har blivit lobbyade*. [Elektronisk] <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:430154/FULLTEXT01.pdf> Hämtdatum: 2020-04-15.

Transparency international, 2015. *Lobbying in Europe: Hidden Influence, Privileged Access*. [Elektronisk] https://www.transparency.org/whatwedo/publication/lobbying_in_europe Hämtdatum: 2020-05-02

Vedung, Evert, 2018. ”Fyra typer av statsvetenskaplig idéanalys” *Statsvetenskaplig tidskrift*, vol 120, nr 2 s. 197–235.

Wästberg, Olle, 2020. ”Medborgarna bör ha större öppenhet”, Svenska Dagbladet, Debattartikel. 2020-05-16.

Motioner:

Motion 2005/06:K289 *Reglerad lobbyism i riksdagen* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/reglerad-lobbyism-i-riksdagen_GT02K289 Hämtdatum: 2020-04-7

Motion 2005/06:K338. *Lobbying med ökad öppenhet* http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=410&dok_id=GT02K338 Hämtdatum: 2020-04-7

Motion 2007/08:K317 *Akreditering av lobbyister* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/ackreditering-av-lobbyister_GV02K317 Hämtdatum: 2020-04-7

Motion 2007/08:K340 *Lobbyverksamhet* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/lobbyverksamhet_GV02K340 Hämtdatum: 2020-04-7

Motion 2007/08:K326 *Ackreditering och utbildning för organiserad lobbyism* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/ackreditering-och-utbildning-for-organiserad_GV02K326 Hämtdatum: 2020-04-7

Motion 2007/08:K278 *Karantänsregler för politiker* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/karantansregler-for-politiker_GV02K278 Hämtdatum: 2020-04-7

Motion 2009/10:K364 *”Karantän för ministrar”* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/karantan-for-ministrar_GX02K364 Hämtdatum: 2020-04-7

Motion 2011/12:K293 *Åtgärder för ökad trovärdighet för den offentliga sektorn* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/atgarder-for-okad-trovardighet-for-den-offentliga_GZ02K293 Hämtdatum: 2020-04-7

Motion 2012/13:K211 *Karantän för statsråd m.fl.* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/karantan-for-statsrad-mfl_H002K211 Hämtdatum: 2020-04-7

Motion 2012/13:K325 *Karens för politiker* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/karens-for-politiker_H002K325 Hämtdatum: 2020-04-7

Motion 2013/14:K204 *Karantän för statsråd* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/karantan-for-statsrad-mfl_H102K204 Hämtdatum: 2020-04-7

Motion 2013/14:K301 *Karantänsregler för statsråd och högre statliga tjänstemän* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/karantansregler-for-statsrad-och-hogre-statliga_H102K301 Hämtdatum: 2020-04-7

Motion 2013/14: K251 *Regler för lobbyism* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/regler-for-lobbyism_H102K251 Hämtdatum: 2020-04-7

Motion 2013/14:K389 *Karenstid för politiker och högre tjänstemän* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/karenstid-for-politiker-och-hogre-tjansteman_H102K389 Hämtdatum: 2020-04-7

Motion 2014/15:616 *Register över lobbyister vid riksdagen* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/register-over-lobbyister-vid-riksdagen_H202616 Hämtdatum: 2020-04-7

Motion 2014/15:1645 *Karantänsregler för politiker och tjänstemän* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/karantansregler-for-politiker-och-tjansteman_H2021654 Hämtdatum: 2020-04-7

Motion 2015/16:2181 *Öka transparensen kring lobbyism* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/oka-transparensen-kring-lobbyism_H3022181 Hämtdatum: 2020-04-7

Motion 2015/16:99 *Karantän för statsråd m.fl.* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/karantan-for-statsrad-mfl_H30299 Hämtdatum: 2020-04-7

Motion 2017/18:2114 *Öka transparensen vad gäller lobbyism i riksdagen* https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/oka-transparensen-vad-galler-lobbyism-i-riksdagen_H5022114 Hämtdatum: 2020-04-7

